

JOSEF WILLINGER

OD UČITELE ČEŠTINY A TĚLOCVIKU K ELITĚ OKUPAČNÍ SPRÁVY PROTEKTORÁTU

ZDEŇKA KOKOŠKOVÁ

Prvorepublikový středoškolský pedagog a pozdější úředník protektorátního Ministerstva školství i Úřadu říšského protektora v Čechách a na Moravě Josef Willinger pocházel z německé zemědělské římskokatolické rodiny. Narodil se 25. prosince 1899 ve Zhoří u Stříbra chalupáři Josefu Willingerovi a Barboře roz. Remigerové, sestře pozdějšího posledního pražského německého světicího biskupa Johanna Nepomuka Remigera. Syn Josef, nejstarší ze čtyř dětí,¹ začal na podzim roku 1911 navštěvovat státní vyšší gymnázium ve Stříbře, jehož řádné ukončení se stalo předpokladem pro univerzitní studium. Během osmi let středoškolského vzdělávání byl také v užším kontaktu se svým strýcem J. Remigerem, který od roku 1910 působil na stříbrském gymnáziu jako řádný profesor náboženství.² Willingerovo studium však přerušila válka. V dubnu 1917 musel narukovat jako jednoroční dobrovolník do rakousko-uherské armády. Vrátil se až koncem října 1918, po vzniku Československé republiky,³ a v červnu následujícího roku složil maturitní zkoušku.

Středoškolským pedagogem v novém státě

Nový československý stát navázal po svém vzniku na zásady rakouské liberální školní politiky, v němž všechny národnostní menšiny v zemi měly možnost získat na základních, ale také na středních školách vzdělávání v mateřském jazyce. Slováci

1 Druhý byl syn Johann Nepomuk (Hans/Jan) Willinger, který absolvoval čtyřletý Učitelství ústav ve Stříbře. Následovaly dvě mladší sestry. Státní okresní archiv (SOKA) Tachov, Okresní úřad Stříbro, inv. č. 739, sčítání lidu 1921 – Zhoř, kart. 110.

2 J. Remiger učil náboženství rovněž Josefova bratra Jana ve stříbrském učitelství ústavu. <https://kpmk.eu/kpmkeu/index.php/kapitula/clenove-kapituly/instalovani-1918-1950/111-thdr-johann-nep-remiger> [15. 3. 2023]

3 Absolvoval důstojnickou školu v Jablonci nad Nisou a poté nastoupil jako kaprál k 18. střeleckému pluku do Krakova. Národní archiv (NA), Ministerstvo školství (MŠ), inv. č. 1419, sign. 1608/46, Willinger Josef – korespondence, kart. 826.

i Němci, jako nejsilnější menšiny, mohli dokonce studovat na vlastních vysokých školách. Od vzniku Československa bylo u pedagogických pracovníků podporováno vlastenectví, úcta k republikánství, československé státnosti a občanské svobodě. V důsledku dosavadního historického vývoje však v zemi chyběl sjednocující jazyk. Preference slovanských jazyků (češtiny a slovenštiny) se odrazila v jazykovém zákoně přijatém 29. února 1920, jímž byl zaveden jako úřední jazyk „jazyk československý“. Výuka češtiny či slovenštiny se stala již o tři roky později povinnou i na středních školách všech národnostních menšin. Od školního roku 1923/1924 tak nutně musely všechny uvedené školy zaměstnávat pedagogy s aprobací pro výuku českého jazyka. Pro československé Němce se navíc stalo porozumění úřednímu jazyku nové republiky a jeho zvládnutí nutností. Proto došlo na počátku 20. let minulého století k obrovskému nárůstu zájmu o studium slavistiky ze strany této menšiny.⁴ Právě obor učitelství českého jazyka a tělocviku na střední škole odejel na podzim roku 1919 studovat do Prahy na Filozofickou fakultu Německé univerzity také Josef Willinger.⁵ Pravděpodobně mu studium češtiny doporučil strýc J. Remiger, který tento jazyk velmi dobře ovládal⁶ a odhadl i praktičnost tohoto oboru pro synovcovu budoucí kariéru. Ten již v roce 1921 získal aprobaci pro výuku tělocviku na středních školách a na podzim roku 1923 mu byla přiznána také aprobace pro výuku češtiny německým vyučovacím jazykem u známého profesora slavistiky a germanistiky Franze Spiny, který patřil mezi tamními pedagogy k těm nejlepším. O rok později zakončil J. Willinger své univerzitní studium doktorským titulem.⁷

První střední školou, kam odešel v prosinci 1923 praktikovat na základě výnosu Zemské školní rady v Praze, bylo Německé státní reformní reálné gymnázium v Plzni, kde působil do konce školního roku 1924/1925.⁸ Tam zároveň získal pedagogické zkušenosti jako zatímní profesor, čekatel na titul středoškolského profesora. Následující školní rok pokračoval s výukou na Německém státním reálném gymnáziu v Bratislavě. Během tohoto svého působení, na jaře roku 1926, si stačil rozšířit aprobaci o výuku němčiny na středních školách na Německé univerzitě

4 Němec, Mirek: Ve státním zájmu. Národnostní problematika ve středním školství meziválečného Československa. Červený Kostelec – Ústí nad Labem 2020, s. 94.

5 Archiv Univerzity Karlovy (AUK), Zkušební komise pro učitelství na středních školách Německé univerzity v Praze, sign. 1/4, Kniha zkušebních protokolů sv. IV, s. 304.

6 K ThDr. J. Remigerovi blíže viz Kukánová, Zlatuše: „Rád bych byl sloužil déle“. K odsunu německého katolického kléru z českých zemí. *Securitas imperii* 32, s. 102–103.

7 AUK, Matriky Německé univerzity v Praze, inv. č. 4, Matrika doktorů Německé univerzity v Praze (1924–1931), s. 12. Dizertační práci *Slavische Flurnamen im Mieser Gerichtsbezirk* dokončil v roce 1924 pod vedením F. Spiny a G. Gesemanna. Srv. *Disertace pražské university 1882–1945. II.*, [Německá universita. Praha 1965. Sbírká pramenů a příruček k dějinám University Karlovy, 3, s. 60.

8 Srv. personální spis uložený v NA, Ministerstvo školství a kultury (MŠK), Osobní spisy, Willinger Josef, kart. 275.

v Praze u profesora germanistiky Ericha Gieracha.⁹ Další školní rok vyučoval na německé státní reálce v Lokti, odkud se 31. srpna 1927 přestěhoval do Chebu, kde byl po dovršení tříleté čekatelství ustanoven definitivním profesorem na systemizovaném místě pro státní střední školy na tamním německém státním gymnáziu jako profesor češtiny („*tschechoslowakische Sprache*“) se služební hodností studijní rada. Zároveň začal vyučovat český jazyk jako pomocný učitel v chebském německém státním učitelském ústavu s koedukací.¹⁰

Poměry středoškolských učitelů se stabilizovaly zejména díky platovému zákonu z 26. června 1926, jenž po tříletém čekatelství sliboval definitivu s rychle rostoucím platem v dalších třech letech, případně i výchovné včetně činovného.¹¹ J. Willinger si tak mohl konečně dopřát klidný rodinný život. Dne 19. září 1929 se v Chebu oženil s téměř o dvanáct let mladší Elisabeth Marií¹² a přestěhoval se do domu jejího otce gymnaziálního profesora Antona Würschnitzera v Schillerově (později Kreuzingerově) ulici č. 6, kde se jim 30. srpna 1931 narodila dcera Ingrid.

V meziválečném období se mnoho aktivních pedagogů nebo učitelů ve výslužbě věnovalo tvorbě učebnic a učebních pomůcek a mnohdy je vydávali z důvodu potřeby i vlastním nákladem. Obsah školních učebnic byl legislativně ošetřen až v roce 1928 výnosem Ministerstva školství a národní osvěty v Praze (MŠANO), který vedle formálních charakteristik učebních pomůcek určoval i jejich ideově-výchovnou úlohu.¹³ Před jejich případným vydáním ve Státní nakladatelství v Praze probíhal na ministerstvu schvalovací proces, jenž byl kodifikován až v roce 1932. Při posuzování německých učebnic vedly často k zamítavému stanovisku českých recenzentů státně výchovné důvody. Posuzovatelé sledovali zejména vztah k pojetí historie, ale také zeměpisu, němčiny a češtiny.¹⁴ Také

9 AUK, fond Zkušební komise pro učitelství na středních školách Německé univerzity v Praze, sign. 1/4, Kniha zkušebních protokolů sv. IV, s. 482.

10 Deutsche Staatslehrerbildungsanstalt mit Koedukation in Eger srv. SOKA Cheb, Učitelský vzdělávací ústav Cheb, Kronika učitelského vzdělávacího ústavu 3. díl, inv. č. 552.

11 Neuhöfer, Rudolf: Patnáct let středního školství, jubilejní relief, Československá grafická Unie a.s., 1933, s. 85–86. Plat učitelů se skládal ze služného (tarifní plat), výchovného (příplatek na nezaopatřené dítě) a činovného (příplatek dle lokality, v níž se škola nacházela a dle náročnosti práce). K základnímu platu se připočítávaly ještě služební a ředitelské příplatky.

12 Narodila se 19. 4. 1911 ve Vidnavě u Jeseníku. Státní oblastní archiv v Plzni (dále SOA Plzeň), Sbirka matrik západních Čech, Cheb – sv. Mikuláš 175, fol. 206. Oddávajícím byl Willingerův příbuzný Wenzel Remiger, farář ze Skapců.

13 Vojtko, Tibor: Učebnice pod kontrolou: politické ideje jako východisko obsahového vymezení učebnic. In: *Historia scholastica* 7, č. 2, 2021, s. 38.

14 K procesu schvalování školních pomůcek blíže viz Státník, Dalibor: Boj o duši dítěte podle Ministerstva školství a národní osvěty: Několik úvah o schvalování učebních pomůcek, učebnic

J. Willinger začal vedle výuky na obou chebských středních školách připravovat nedostatkové učebnice češtiny pro německy hovořící žactvo. Od počátku 30. let napsal přes třicet učebnic české literatury, gramatiky, konverzace i knihy českých anekdot pro mládež, které publikoval v Chebu vlastním nákladem. Některé z učebních pomůcek určených německým žákům obecných a měšťanských škol, které chystal ve spolupráci se svým mladším bratrem, pedagogem na německé obecné škole v Nýřanech Johannem¹⁵ a učitelem v české obecné škole v Chebu Václavem Vanišem, uspěly dokonce ve zmíněném schvalovacím řízení MŠANO a byly vydány v letech 1935–1937 Státním nakladatelstvím v Praze.¹⁶

Josef Willinger zároveň připravoval k výuce českého jazyka periodikum s názvem *Co je nového? / Was gibt's Neues?*, v němž se snažil zprostředkovat německým žákům praktickou a zajímavou formou češtinu. V jednotlivých číslech časopisu vycházejícího každý měsíc školního roku sice obvykle představoval ukázky z české literatury, část obsahu ale vždy věnoval aktuální politické a národnostní problematice. V roce 1933 například vysvětloval význam znalosti češtiny při ztrátě zaměstnání v době krize, jindy představoval regiony v tehdejší ČSR osídlené převážně Němci nebo dokonce německé realie včetně popsání nástupu A. Hitlera k moci nebo podezření na tamní komunisty ze zapálení říšského sněmu.¹⁷ Časopis se dochoval jen do roku 1934, jeho stále se zostřující nacionalistický charakter byl patrně důvodem pro jeho zastavení. Autor se 18. března 1935 odvolal vůči výnosu MŠANO týkajícímu se odnětí novinové sazby pro časopis, v němž konstatoval: „Nemohu si nijak vysvětliti,

a školních obrazů v meziválečném Československu a za Protektorátu Čechy a Morava. In: *Názorné vyučování a škola, historický vývoj a současné trendy používání didaktických pomůcek*. Praha 2013, s. 108.

- 15 Johann Willinger, nar. 17. 1. 1902 ve Zhoři, po absolvování čtyřletého Učitelského ústavu ve Stříbře byl střídavě učitelem obecné a měšťanské školy v Nýřanech a v Hradci na Plzeňsku (později byl ředitelem měšťanky v Nýřanech). Členství v Sudetoněmecké straně vystřídal po odstoupení pohraničí Německu členství v NSDAP i v SS a dalších společenských organizacích působících v rámci NSDAP. Od listopadu 1942 působil díky bratrovi v příslušném oddělení úřadu Zemského prezidenta pro Čechy jako zemský školní inspektor, přičemž předtím vystoupil z římskokatolické církve a stal se, podobně jako bratr, „pouze“ věřící (gottgläubig). Ještě v dubnu 1945 žádal K. H. Frank říšského ministra pro vědu, výchovu a vzdělávání lidu o jeho jmenování vládním a školním radou. Blíže viz NA, Úřad říšského protektora v Čechách a na Moravě (ÚŘP), sign. 114-100/1, kart. 98 a sign. Z Pers I – W, kart. 99.
- 16 Toto nakladatelství vydávalo v meziválečném období schválené učební pomůcky a učebnice pro školy ve všech vyučovacích jazycích tehdejšího Československa. Zde se jedná zejména o tři díly knihy Čeština. Praktisches Čechischbuch für deutsche Bürgerschulen.
- 17 Vydával ještě *Malé noviny / Sprachzeitschrift*, později s podnázvem *Učte se česky mluvit! / Lernt tschechisch sprechen!* a navíc verzi *Pro začátečníky / Für Anfänger*. Blíže k široké škále Willingerových jazykových učebnic a jeho kreativitě při jejich tvorbě viz Němec, Mirek: *Erziehung zum Staatsbürger? Deutsche Sekundarschulen in der Tschechoslowakei 1918–1938. Veröffentlichungen zur Kultur und Geschichte im östlichen Europa*, Sv. 33, Essen 2010, s. 242–247.

že právě mému časopisu, který se poctivě snaží naučiti Němce státní řeči, má být vzata výhoda novinové sazby¹⁸.

Po nástupu A. Hitlera k moci v Německu a zejména po úspěchu Sudetoněmecké strany (SdP) v parlamentních v roce 1935 se v pohraničí začala projevovat nacifikace školství. Častá byla otevřená podpora pedagogů německé národnosti ze strany SdP, zaznamenávány byly jejich kontakty s bavorskými a saskými kolegy, objevovaly se i jejich četnější protistátní aktivity.¹⁹ Na jaře 1938 hodnotila zpravodajská ústředna při plzeňském policejním prezidiu J. Willingera jako osobu smýšlení velkoněmeckého a protičeského, nicméně zároveň připouštěla, že o jeho politických aktivitách není nic konkrétního známo.²⁰

Krátká kariéra středoškolského pedagoga v Říšské župě Sudety

Na území obsazeném od podzimu 1938 nacistickým Německem došlo k rychlému přibližování dosavadního československého školského systému říšskoněmeckému. Tato přeměna se týkala v podstatě jen školství německého, samotné české školství bylo rychle likvidováno nebo alespoň silně omezováno, mnohé budovy českých škol zabírány pro jiné účely. Zásahu na kvapném začleňování německých škol do říšskoněmecké organizační struktury měla i skutečnost, že vliv nacionálního socialismu v pohraničních regionech se uplatňoval vzhledem k proříšským náladám většiny tamního německého obyvatelstva již v předcházejícím období. Od podzimu 1938 proto mohlo docházet nejen k úpravám školních osnov a učebních plánů, ale také k důkladnému prověřování samotného personálu škol ze strany rychle se transformující SdP do NSDAP.²¹ V té době, stejně jako všichni dosavadní příslušníci Sudetoněmecké strany, získal i Josef Willinger, na základě své žádosti a důkladného stranického přezkumu, členskou legitimaci NSDAP.²² Zároveň probíhala výstavba pluků Allgemeine-SS a náborové komise rekrutující nováčky zejména z řad prominentních členů sudetoněmeckých nacionalistických organizací se setkávaly s mimořádným zájmem. V Chebu se usídlila 97. SS-Standarte příslušící pod velení karlovarského XXXVIII. SS-Abschnittu,²³ o jejíž

18 NA, MŠ, inv. č. 1419, sign. 1608/46 Willinger Josef – korespondence, kart. 826.

19 Řeháček, Karel: Ve službách ideologií. Německé školství na Karlovarsku v letech 1918–1945. In: Sborník Muzea Karlovarského kraje 2022/3, s. 44.

20 NA, Policejní ředitelství Praha II – Zpravodajská ústředna při Policejním ředitelství Praha, sign. 200-231-40, kart. 231.

21 Řeháček, Karel: Školství v Říšské župě Sudety. In: „Sudety“ pod hákovým křížem. Ústí nad Labem 2002, s. 381–394.

22 Bundesarchiv (BArch), Personenbezogene Unterlagen der NSDAP/Parteikorrespondenz (R 9361-II), 206929, legitimace č. 6 760 231 mu byla vydána k 5. 11. 1938.

23 K útvarům Allgemeine SS na odstoupeném území srv. Zumr, Jan: Himmlerova elita v Sudetech.

členství se již v únoru 1939 ucházel J. Willinger. Byl přijat do SS-Sturmu 10/97²⁴ a podobně jako dříve jeho bratr Hans absolvoval náročný výcvik v kasárnách SS v Oranienburgu u Berlína.²⁵

Středoškolský pedagog a tvůrce učebních pomůcek pro mládež Josef Willinger pokračoval v úspěšné kariéře i po vzniku Říšské župy Sudety. Prostřednictvím svého známého, tehdy již státního tajemníka u Úřadu říšského protektora v Čechách a na Moravě (ÚŘP) Karla Hermanna Franka, jenž kontaktoval vedoucího pododdělení pro výchovu a vzdělání lidu Úřadu říšského místodržícího pro Říšskou župu Sudety Ludwiga Eichholze,²⁶ získal od 1. září 1939 pověření vést Učitelství ústav s koedukací v Chebu (Lehrerbildungsanstalt mit Koedukation in Eger).²⁷ Záhy jej říšský ministr pro vědu, výchovu a vzdělání lidu jmenoval díky jeho pedagogické praxi a publikační činnosti ve vzdělávací a metodické oblasti studijním radou a k 1. březnu 1940 jej chebský starosta instaloval na uvolněné definitivní místo profesora v tamní Vyšší škole pro chlapce v Chebu (Oberschule für Jungen in Eger).²⁸ Na konci srpna začal župní personální úřad NSDAP připravovat podklady pro jeho jmenování vrchním studijním ředitelem, aby mohl vést po dobu neurčitou učitelství ústav. Okresní vedoucí NSDAP v Chebu označil sice J. Willingera jako politicky i „světonázorově“ bezproblémového a vyzdvihl jeho členství v SS, výchovu mládeže v národněsocialistickém duchu i podporu při své vlastní stranické práci, ale neznal žádné jeho mimořádné zásluhy před připojením pohraničí k Říši, které mu měly umožnit trvale stát v čele vzdělávacího ústavu.²⁹ Přestože byly občanské postoje v krizovém období roku 1938 pro

Organizace Allgemeine-SS v československém pohraničí v letech 1938–1939, Paměť a dějiny 2017, č. 2, s. 75–80.

- 24 Archiv bezpečnostních složek (ABS), Sběrka písemností útvarů SS na území Protektorátu, sign. 107-22-1 a 107-20-7, č. legitimace 327 844. K 20. 3. 1943 byl povýšen do hodnosti Oberscharführera. Sr. ABS, Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-570-5.
- 25 NA, MŠ, inv. č. 1419, sign. 1608/46, Willinger Josef – korespondence, kart. 826.
- 26 L. Eichholz navíc působil ještě v Sudetoněmecké straně jako hlavní vedoucí pro výchovu a vyučování a po vzniku Říšské župy Sudety se stal v rámci župního vedení NSDAP vedoucím úřadu pro vychovatele. Zároveň byl členem říšského sněmu za Sudetskou župu. Blíže k L. Eichholzovi např. Lilla, Joachim: Die Vertretung des „Reichsgaus Sudetenland“ und des „Protektorats Böhmen und Mähren“ im Grossdeutschen Reichstag. In: Bohemia. Zeitschrift für Geschichte und Kultur der böhmischen Länder 40, č. 2, 1999, s. 456–457.
- 27 NA, Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě (ÚŘP-ST), sign. 109-11/4, fol. 23–28, kart. 136.
- 28 Do funkce byl instalován 5. února 1940. NA, MŠ, inv. č. 1419, sign. 1608/46, Willinger Josef – korespondence, kart. 826. Jednalo se o stejnou školu, na níž pracoval od roku 1929, ale školství v Sudetské župě již bylo přizpůsobeno říšské struktuře. Zároveň zůstal pověřen vedením Učitelství ústavu pro dívky v Chebu (Lehrerinnenerziehungsanstalt in Eger).
- 29 V rámci hodnocení sděluje „Ich wurde schon wiederholt gefragt, welche Verdienste er sich vor

kariérní postup na odtrženém území zásadní, bylo mu řízení Ženského učitelského ústavu v Chebu od září 1940 definitivně svěřeno.³⁰ V té době projevil také zájem nakladatelství Sudetendeutscher Verlag Franz Kraus z Liberce o vydání jeho starší učebnice češtiny (*Tschechisch für Hauptschulen*). Spolu s ruprechtickým učitelem Edmundem Bergmannem začal připravovat aktualizované vydání původně praktické češtiny pro chlapecké měšťanské školy z roku 1936, které rozšířil o nová témata jako např. březen 1938 v Rakousku, březen 1939 v Čechách a na Moravě, playba po Labi z Čech do Hamburku, čeští dělníci v Říši, aby byla kniha z nacistického pohledu ideologicky vhodná a obsahově aktuální.³¹

Působení ve vrcholných úřadech Protektorátu Čechy a Morava

V létě 1941 se J. Willinger na základě konzultací s L. Eichholzem vážně zabýval myšlenkou odchodu do protektorátu. Poté se v Praze zúčastnil schůzky se státním tajemníkem K. H. Frankem, při níž následovala atraktivní nabídka služebního místa. Ve hře byla buď pozice německého zástupce vedoucího I. sekce (střední školy a učitelské ústavy) na Ministerstvu školství a národní osvěty preferovaná v úřadu říšského protektora nebo místo inspektora výuky němčiny na Ministerstvu zemědělství. Již 8. srpna 1941 padlo z Willingerovy strany rozhodnutí pro první variantu, následně proběhlo jeho uvolnění z říšské služby vykonávané dosud v Chebu.³² S touto změnou se nutně pojil následný vstup do služby v autonomní správě protektorátu.

Se vznikem Protektorátu Čechy a Morava v březnu 1939 docházelo i v tamním školském systému k postupným organizačním a správním změnám. Negativní postoj představitelů německé okupační správy k vysoké úrovni české vzdělanosti se projevoval tlakem na české školství ve všech jeho součástech.³³ Po likvidaci vysokých škol započaté již 17. listopadu 1939 se jejich pozornost přesunula na

unserer Befreiung erworben hat,...“ a dokonce doporučuje jako dostatečnou služební hodnost Studiendirektor. NA, NSDAP – spojovací ústředna u úřadu říšského protektora, Praha, sign. 123-715-6, fol. 6-7, kart. 715.

30 Patrně zapůsobily i osobní kontakty s K. H. Frankem a s L. Eichholzem.

31 Jednalo se o tři díly knihy *Čeština. Praktisches Čechischbuch für deutsche Bürgerschulen* vydané Státním nakladatelstvím v Praze a určené pro 1., 2. a 3. třídu, na nichž se podílel J. Willinger s bratrem Johannem (Hansem) a s Václavem Vaníšem a jež byly ilustrovány Wilhelmem Gareisem. Přípravy probíhaly od roku 1940, učebnice byla vydána v roce 1943.

32 Nabídku konzultoval 6. 8. 1941 v Ústí nad Labem s tehdejší vrchním sekčním radou MŠANO F. Krausem. NA, MŠ, inv. č. 1419, sign. 1608/46, Willinger Josef – korespondence, kart. 826.

33 Ke školství za okupace blíže viz Pasák, Tomáš: *Organizační a správní změny v českém školství v období nacistické okupace*. In: *In memoriam Zdeňka Fialy. Z pomocných věd historických*. Praha 1978, s. 215–257 a Doležal, Jirí: *Česká kultura za protektorátu. Školství, písemnictví, kinematografie*. Praha 1996, s. 38–95.

školství střední. Již 15. srpna 1940 nařídil státní tajemník K. H. Frank výrazné snížení počtu českých středních škol a učitelských ústavů, jež se měly stát přísně výběrovými.³⁴ Tlak vzrostl v létě následujícího roku rozhodnutím říšského proktora Konstantina von Neuratha o jejich okamžité redukci, na základě něhož byl vydán 6. srpna 1941 výnos MŠANO o změně v organizaci středních škol s českým jazykem vyučovacím s působností od školního roku 1941/1942.³⁵ Z dosavadního středoškolského systému (klasické gymnázium, reálné gymnázium, reformní reálné gymnázium a reálky) zůstaly pouze dva typy osmiletých škol – normální typ (reálné gymnázium) a zvláštní typ (gymnázium), přičemž na gymnázia nesměly být přijímány dívky. K těmto školám se řadily i čtyřleté učitelské ústavy a dvouleté odborné učitelské ústavy. Z reálné a reálných gymnázií s německým jazykem vyučovacím vznikly, stejně jako již dříve na územích odstoupených Německu, tzv. vyšší školy (Oberschulen).

Vedle postupného snižování počtu českých středních škol³⁶ a změn v jejich správě bylo třeba působit i na samotné pedagogy. Ti, kteří nebyli z rasových či světonázorových důvodů propuštěni, uvězněni pro odbojovou činnost, případně včas dobrovolně neodešli ze školství, museli skládat zkoušky z němčiny. Pro české učitele z protektorátu byly navíc od září 1941 organizovány přeškolení kurzy v Rankenheimu u Berlína, kde se seznamovali se zásadami nacistické vzdělávací ideologie.³⁷ Ze strany okupačních úřadů docházelo také stále více k ovlivňování skladby vyučovacích předmětů v českých školách: bylo zrušeno vyučování občanské nauky a dějepisu,³⁸ naopak se postupně zvyšoval počet hodin němčiny. Sítila i cenzura při vydávání a zejména užívání českých učebnic, přičemž jejich počet postupně klesal.³⁹

34 Pasák, T.: Organizační a správní změny, s. 236.

35 Věstník MŠANO, 1941, 6. 8. 1941, s. 270–273. K postupnému zániku středního školství přispěl i numerus clausus omezující počet primánů na každé české střední škole na čtyřicet žáků. Pasák, T.: Organizační a správní změny, s. 235–236.

36 Ve školním roce 1938/1939 studovalo na středních školách 60 284 chlapců a 34 900 děvčat, v roce 1940/1941 již jen 54 007 chlapců a 29 417 děvčat. Doležal, J.: Česká kultura za protektorátu, s. 84.

37 Školení zajišťoval Ústřední ústav pro výchovu a vzdělávání (Zentralinstitut für Erziehung und Unterricht) nejprve pro učitele dějepisu, od prosince 1942 pro učitele zeměpisu a od května 1943 pro učitele biologie. V protektorátu se počítalo s obdobným učilištěm v Praze, nicméně zatím byly zřizovány pracovní kroužky pro učitele němčiny, zeměpisu, dějepisu, matematiky, ale i češtiny. Sr. Willinger, Josef: Rankenheim. Pohled zpět i kupředu. In: Vychovatel v Čechách a na Moravě 1, 1943/1944, s. 17–20. Blíže ke kurzům a jejich významu Doležal, J.: Česká kultura za protektorátu, s. 74–80.

38 Pasák, T.: Organizační a správní změny, s. 237.

39 Důraz byl od počátku kladem zejména na náhradu učebnic dějepisu, zeměpisu, češtiny a němčiny. Němec, Petr: Úloha školství při germanizaci českého národa v období okupace. In: Sborník k dějinám 19. a 20. století, č. 12, 1991, s. 74. Místo zakázané literatury musely školy nakupovat

V té době, 25. září 1941, nastoupil na protektorátní MŠANO do funkce německého zastupujícího sekčního šéfa pro střední školy a učitelské ústavy Josef Willinger. Nahradil tak Otto Treusch-Buttlara,⁴⁰ který svým přístupem nevyhovoval při další destrukci české středoškolské organizace. O dva dny později dorazil navíc z Berlína do Prahy zastupující říšský protektor Reinhard Heydrich, jehož příchod předpokládal ještě výraznější okleštění českého vzdělávacího systému.⁴¹ Pod Heydrichovým vedením začaly probíhat přípravné práce k rozsáhlým správním reformám v protektorátu, v rámci nichž mělo dojít k postupnému včleňování německých úředníků pocházejících z Říše, Rakouska či bývalého Československa do protektorátní správy. V případě ústředních autonomních úřadů se tak jednalo o přímou infiltraci vedoucími pracovníky příslušných oddělení, resp. skupin úřadu říšského protektora. Tyto rozsáhlé správní reformy se dotkly rovněž celého protektorátního školství. Impulzem se stalo vládní nařízení č. 14/1942 Sb. z 15. ledna 1942 o nové organizaci některých ústředních úřadů. V čele MŠANO⁴² tak vystřídal dosavadního ministra Jana Kaprase⁴³ Emanuel Moravec, během jara pak probíhala na ministerstvu vestavba skupiny I/10 – školství z ÚŘP, čímž vnitřní organizace MŠANO kopírovala organizační strukturu příslušného segmentu ústředního okupačního úřadu a činnost se začala víceméně prolínat. J. Willinger byl ministerským oběžníkem z 12. ledna pověřen vedením II. sekce – pro záležitosti středních škol a učitelských ústavů pro obecné a měšťanské školy a pro všeobecné pedagogicko-administrativní záležitosti. Později se stal definitivním vedoucím této sekce ministerstva⁴⁴ a zůstal jím až do května 1945.

publikace z edice „Na okraj doby“ vydávané státním nakladatelstvím Orbis.

40 NA, ÚŘP, sign. I 10 E III, fol. 810, kart. 519. JUDr. O. Treusch-Buttlar, nar. 31. 8. 1881 v St. Pölten, byl absolventem Karlovo-Ferdinandovy univerzity v Praze a působil v meziválečném Československu v zemské správě, po okupaci byl členem Německé spisové komise a pracoval v MŠANO.

41 R. Heydrich uvažoval dokonce o jeho postupném odbourání. Viz Němec, P.: Úloha školství při germanizaci, s. 69. Jen počet středoškolských studentů klesl ze stavu před příchodem R. Heydricha, tj. ve školním roce 1940/1941, z 54 007 chlapců a 29 417 děvčat na 29 051 chlapců a 13 787 děvčat o tři roky později. Doležal, J.: Česká kultura za protektorátu, s. 84.

42 Z rezortu byly vyčleněny záležitosti divadelnictví, písemnictví, výtvarného umění, hudby, zpěvu a tance, jež nově spravoval Úřad lidové osvěty, který se k 15. 6. 1942 transformoval na Ministerstvo lidové osvěty, rovněž v čele s E. Moravcem.

43 Dne 24. 12. 1941 ještě odcházející ministr jmenoval J. Willingera předsedou kvalifikační komise při MŠANO zřízené pro profesory na ruských a ukrajinských středních školách. NA, MŠ, inv. č. 1419, sign. 1608/46, Willinger Josef – korespondence, ka 826.

44 Prezidiálním šéfem MŠ se stal po F. Krausovi, který mezitím převzal tuto funkci v nově zřízeném MLO, Willingerův přímý nadřízený z ÚŘP H. Heckel. ABS, Vyšetřovací komise pro národní a lidový soud při MV, sign. 301-22-3, fol. 36.

Právě aktivním přístupem k redukci českého středního školství a k upevnování německví, ale i oceněním dosavadního postupu⁴⁵ včetně navržení dalších řešení opírajících se zejména o znalost němčiny ze strany českých studentů si získal J. Willinger podporu pražského vedoucího úseku SD⁴⁶ i ve skupině I/10 – školství v ÚŘP.⁴⁷ Tam byl jeho materiál dále propracován a rozhodujícím kritériem při přijímacím řízení na výběrové střední školy pro školní rok 1942/1943 se stal nový způsob přijímacích zkoušek. Místo nich měly probíhat při středních školách několikadenní výběrové tábory v čele s německým pedagogickým pracovníkem, jenž měl za úkol vybírat perspektivní studenty. Vedle znalosti německého jazyka zohledňoval i chování a tělesné schopnosti, někdy dokonce předvolával rodiče adeptů z důvodu lepšího rasového vyhodnocení. V květnu 1943 dokonce J. Willinger jako vedoucí příslušné sekce Ministerstva školství (MŠ) osobně jednal s vedoucím protektorátní pobočky Hlavního úřadu SS pro rasové a osidlovací záležitosti Hansem Preußem o způsobu zapojení jeho úřadu do činnosti výběrových táborů pro české uchazeče o studium na středních školách.⁴⁸ Uvedený úřad pak vyhodnocoval rasovou způsobilost zájemců o středoškolské studium po celé léto ve 113 táborech.⁴⁹

V říjnu 1943 pak bylo Willingerovým přičiněním dokončeno první číslo pro-německého periodika *Vychovatel* v Čechách a na Moravě (*Der Erzieher in Böhmen und Mähren*) propagující mezi českými pedagogy a žactvem nacistickou ideologii. Tento časopis pak vydávalo Školní nakladatelství pro Čechy a Moravu čtvrtletně až do konce války.⁵⁰ V té době se již J. Willinger soustavně zabýval oklešťováním českého středního školství a své rozborů předkládal nadřízeným⁵¹ nebo s nimi seznamoval středoškolské pedagogy, a to i prostřednictvím časopisu *Vychovatel*.⁵²

45 NA, ÚŘP, sign. I 10 E III, fol. 364-367, kart. 519. Jeho rozbor situace v českých středních školách s návrhy redukce zasláný zastupujícímu říšskému protektorovi 23. 2. 1942.

46 Blíže k jeho rozborům viz NA, ÚŘP-ST, sign. 109-04/1423, kart. 88, sign. 109-4/1441, kart. 90 nebo sign. 109-4/1453, kart. 91.

47 NA, ÚŘP, sign. I 10 E III, fol. 374-376, kart. 519. Hodnocení skupiny I/10 ÚŘP z 6. 3. 1942.

48 NA, Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu (NSM), sign. 110-7/77 fol. 200, kart. 70.

49 Přijímání českých dětí do německých škol však podléhalo daleko přísnějším kritériím, resp. rasovému výběru. Blíže viz Novotný, René: Řešení české otázky. Nacistická rasová politika v Protektorátu Čechy a Morava. Praha 2021. s. 310–323.

50 Do podzimu 1943 klesl počet českých pedagogických časopisů ze 73 titulů v roce 1938 na pouhých 16. Doležal, J.: Česká kultura za protektorátu, s. 93.

51 V dubnu 1944 dokonce upozorňoval na nízký počet českých uchazečů o vysokoškolské studium ve srovnání s rezervovaným počtem míst. NA, ÚŘP, sign. I 10 E III, fol. 77, kart. 519.

52 Willinger, Josef: Krátký nástin vývoje a organizace programu českých středních škol a volby povolání žáků středních škol. In: *Vychovatel* v Čechách a na Moravě, č. 3, 1943/1944, s. 81–85. Ve studii odsuzuje překotný nárůst českých středních škol mezi lety 1918–1932 a vysvětluje potřebu redukce

Na základě iniciativy samotného státního tajemníka K. H. Franka se na počátku roku 1942 uskutečnily také personální změny ve Školním nakladatelství pro Čechy a Moravu v Praze (Schulverlagsanstalt für Böhmen und Mähren in Prag). Jejich provedením byl pověřen prezidiální šéf MŠANO Franz Kraus.⁵³ Řízení nakladatelství převzal generální ředitel nakladatelství Orbis Franz Friedrich Rudl,⁵⁴ pedagogicko-redakční práce měl vykonávat Josef Willinger. Do plánování nakladatelství bylo nutné zapojit i Říšský úřad pro školní a pedagogickou literaturu, jenž byl zastoupen vedoucím pobočky Úřední zkušební komise NSDAP k ochraně národně socialistické literatury (Aussenstelle der Parteiamtlichen Prüfungskommission zum Schutze des NS-Schrifttums beim Reichsprotektor in Böhmen und Mähren) Jürgenem Soenkem.⁵⁵ Právě úkolem této komise bylo provádět cenzuru učebních pomůcek v českých školách všech typů.

Již počátkem června 1942 byli na návrh nového vedoucího skupiny I/10 – školství v ÚŘP, ministerského rady Hanse Heckela,⁵⁶ všichni tři němečtí vedoucí sekci v MŠANO převzati do jednotlivých referátů v této skupině.⁵⁷ J. Willinger se tak stal vedle své činnosti v MŠANO zároveň úředníkem referátu pro střední školy, učitelské ústavy a domovy v ÚŘP.⁵⁸ Od jara 1943 pracoval vrchní školní rada Josef Willinger jako vedoucí uvedeného referátu v oddělení ÚŘP označovaném nově říšský dozor nad školami v protektorátu, přičemž tuto funkci zastával v rámci oddělení III – školství jako generální referent i po vzniku Německé-

na počet žáků po 1. světové válce. Německá verze viz NA, NSM, sign. 110-4/543, fol. 36–49, kart. 47.

53 NA, MŠ, inv. č. 1419, sign. 1608/46 Willinger Josef – korespondence, kart. 826. K. H. Frank dává 2. 1. 1941 pověření pro sudetského Němce F. Krause ministři J. Kaprasovi pouze na vědomí.

54 Státní nakladatelství Orbis sice patřilo po okupaci formálně ještě do kompetence Tiskového odboru Předsednictva ministerské rady, ale bylo záhy dozorováno příslušným oddělením úřadu říšského protektora. Do jeho vedení byl na konci roku 1939 dosazen pražský Němec F. F. Rudl, bývalý dopisovatel agentury Reuters, který od května 1941 do konce války působil jako jeho generální ředitel. Od správní reformy v lednu 1942 připadlo nakladatelství pod Úřad, resp. Ministerstvo lidové osvěty vedené rovněž E. Moravcem. K činnosti Orbisu a F. F. Rudlovi za okupace blíže viz: Mohn, Volker: Nacistická kulturní politika v Protektorátu: koncepce, praxe a reakce české strany. Praha 2018, s. 265–270.

55 Dr. J. Soenke pracoval v Praze v uvedeném komisi již od podzimu 1940, od 9. 11. 1941 se stal vedoucím úseku. BArch, R 9361-II/950037.

56 Bývalý vedoucí oddělení Alfred Hansel byl souzen Německým zemským soudem v Praze pro černý obchod a odvolán. BArch, Reichsjustizministerium (R 3001), 160069. Na jeho místo dorazil z Berlína v květnu 1942 H. Heckel, který v ÚŘP a později v NSM vedl skupinu I/10 - školství (od listopadu 1942 s označením III) až do konce války.

57 NA, ÚŘP-ST, sign. 109-1/28, kart. 2.

58 Na základě výnosu zastupujícího říšského protektora z 17. 2. 1942 získal z pražského oberlandrátu potvrzení o nepostradatelnosti (UK-Stellung). NA, MŠ, inv. č. 1419, sign. 1608/46 Willinger Josef – korespondence, kart. 826.

ho státního ministerstva pro Čechy a Moravu (NSM). S ustanovením tohoto ústředního okupačního úřadu již všichni úředníci uvedeného oddělení pracovali zároveň jako vedoucí sekcí nebo oddělení Ministerstva školství⁵⁹ a setrvali v těchto funkcích obvykle až do konce války.⁶⁰

Od svého příjezdu do Prahy v září 1941 pobýval sice J. Willinger u svého strýce J. Remigera v kanovnickém domě na Hradčanském náměstí v Praze, ale na příkaz K. H. Franka mu byla v polovině dubna 1943 přidělena zařízení dvougarsoniéra ze zabaveného židovského majetku v Praze-Josefově, v ulici Elišky Krásnohorské č. 955.⁶¹ Do ní se následně přestěhoval a přechodně v ní bydlel až do vypuknutí Pražského povstání.⁶² Poté odešel za rodinou do Chebu osvobozeného americkou armádou a krátce na to se mu podařilo odjet do Bavorska, kam odjel hledat práci a bydlení. Mezitím byla v Chebu na jeho manželku uvalena vazba, z níž byla okresní vyšetřovací komisí v září téhož roku propuštěna a odjela za dcerou a Willingerovou matkou do Zhoře.⁶³ Podle sdělení stanice SNB v Teplicích Okresní správní komisi ve Stříbře přijelo 23. prosince 1945 do Zhoře nákladní auto řízené americkým vojákem, naložilo Elisabeth Willingerovou s jedenadvacetiletou dcerou Ingrid a odvezlo je do Bavorska.⁶⁴

Trestní stíhání po skončení války

Již 11. června 1945 byly výnosem Ministerstva školství a osvěty (MŠO) zrušeny pro školy v českých zemích předpisy vydané od 1. října 1938 do 5. května 1945 týkající se pedagogických a žákovských záležitostí, z nichž byl patrný nacistický kontext a snaha o perzekuci. V březnu 1946 žádalo prezidium MŠO Ministerstvo vnitra (MV) o pomoc při nalezení Josefa Willingera a o jeho stíhání podle dekretu prezidenta republiky z 19. června 1945 č. 16/1945 Sb. o potrestání nacistických

59 Srv. Vyjádření H. Heckela k případné restrukturalizaci MŠ po vzniku NSM. NA, ÚŘP-ST, sign. 109-01/25, fol. 1-2, kart. 2.

60 J. Willinger byl navíc 11. 5. 1943 H. Heckelem jmenován předsedou Vědeckého zkušebního úřadu pro učitelství na německých středních školách v protektorátu. NA, MŠ, inv. č. 1419, sign. 1608/46 Willinger Josef – korespondence, kart. 826. Od 10. 2. 1943 se stal, tak jak bylo u těchto úředníků obvyklé, čestným spolupracovníkem SD. ABS, Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-570-5, fol. 21.

61 NA, ÚŘP-ST, sign. 109-4/1423, fol. 2, kart. 88.

62 Dostával sice za dojíždění z Chebu do Prahy odlučné, ale od konce dubna 1944 bylo říšským ministrem pro vědu, výchovu a vzdělání lidu požadováno jeho trvalé přestěhování do Prahy a hledání vhodného bytu pro rodinu. V žádosti o byt, kterou musel vyplnit, upozorňoval na špatný zdravotní stav rodičů jeho manželky, která o ně spolu s dcerou pečovala. NA, ÚŘP, sign. Z Pers I - W, kart. 99.

63 ABS, Odbor politického zpravodajství, MV (2M), Willinger Josef.

64 ABS, 2M, Willinger Josef.

zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech. Na základě výnosu MV z 15. května 1946 pak bylo zahájeno vyšetřování jeho činnosti na bývalém Ministerstvu školství, podle něhož byl shledán zodpovědným zejména za vydání mnoha výnosů poškozujících české střední školství a s tím související perzekucí středoškolského studentstva i středoškolských pedagogů.⁶⁵ Po vypátrání místa pobytu Willingerovy rodiny v Bavorsku, žádalo MV o jeho vydání a kontaktovalo i Československou komisi pro vyšetřování válečných zločinů ve Wiesbadenu. Od ní však přišla v říjnu téhož roku odpověď, že zemřel 4. dubna 1946 po operaci v bavorském Ipsheimu.⁶⁶

Willingerovo provinění mělo být projednáváno na podnět MŠO 18. září 1948 u Krajského soudu trestního v Praze. Ministerstvo odeslalo důkazní materiál ve formě všech předpisů vydaných obžalovaným včetně textu jeho projevu o plánech s českým školstvím, předneseném na pracovním zasedání ředitelů českých středních škol v roce 1943, a také předalo seznam osob, jež by mohly vypovídat o jeho činnosti na ministerstvu za okupace. V žádosti se dále konstatovalo, že „Četné spisy, které by mohly dokázati Willingerovu účast na důležitých opatřeních, směřujících proti českému školství, nebyly ve spisovně odboru A-III nalezeny, patrně proto, že byly včas odstraněny.“⁶⁷ Josef Willinger byl obviněn i z vydávání časopisu *Vychovatel*, z propagace nacismu na školách, zavádění německé terminologie v některých předmětech, částečného vyučování několika předmětů v němčině na českých školách, uskutečňování přeškolovacích kurzů v Rankenheimu, vytváření pracovních skupin pro profesory němčiny, dějepisu, zeměpisu, matematiky a biologie z důvodu vyučování dle říšské ideologie a zastavení výuky českých dějin a české literatury. Kromě toho byl důvodně podezřelý z vyhrožování českým zaměstnancům ministerstva a z přímého zavinění smrti některých politicky perzekvovaných českých profesorů nebo odnětí svobody těmto osobám.⁶⁸ Přestože přípravné řízení k procesu, i přes Willingerovo úmrtí na jaře v roce 1946, probíhalo po válce vícekrát, vlastní soud se neuskutečnil ani na podzim 1948.⁶⁹

65 Trestní oznámení z 3. 8. 1948. ABS, Ústředna Státní bezpečnosti, sign. 305-596-6. fol. 4 nebo NA, MŠK, Osobní spisy, kart. 275, Willinger Josef.

66 BArch, Lastenausgleichsbehörden – Positiv beschiedene Feststellungsakten nach dem Feststellungsgesetz (FG) und Reparationsschädengesetz (RepG), ZLA 1, 1774705. Teprve v roce 1968 se jeho manželka dočkala v Německu odškodnění za odborné publikace, jež musel zanechat při útěku v Čechách.

67 NA, MŠK, Osobní spisy, kart. 275, Willinger Josef.

68 NA, MŠK, Osobní spisy, kart. 275, Willinger Josef.

69 Naposledy bylo pátrání po J. Willingerovi zrušeno v roce 1955. SOA Praha, Veřejný žalobce při Mimořádném lidovém soudu Praha, spis. Zn. Lst 26 228/48.

Závěr

Josef Willinger patřil ke generaci českých Němců, kteří prožili své dětství za Rakousko-uherské monarchie a jejichž mládí přerušila první světová válka. Po ní si zpravidla obtížně zvykali na jiný způsob života v Československé republice. Jako středoškolský učitel češtiny se stal součástí liberálního československého meziválečného školství a plně se mohl své profesi věnovat. Přípravoval dokonce i učebnice češtiny pro německy hovořící děti a mládež, do nichž však ve 30. letech minulého století stále více vkládal nacionálně socialistickou ideologii přicházející z hitlerovského Německa, jíž bylo české pohraničí prostoupeno.

Po podepsání Mnichovské dohody a odstoupení pohraničního území Němcům pokračoval s členskou legitimací NSDAP, ale i SS, v úspěšné kariéře středoškolského profesora. Klidné místo říšského pedagogického pracovníka vystřídala v létě 1941 nabídka K. H. Franka na místo vedoucího sekce pro záležitosti středních škol a učitelských ústavů v protektorátním Ministerstvu školství a národní osvěty a díky Heydrichově správní reformě byl o několik měsíců později zařazen i do skupiny školství úřadu říšského protektora. Stal se sice pasivním účastníkem správních reforem v ústředních okupačních a autonomních úřadech v oblasti školství, ale zato aktivním aktérem utlumování, resp. germanizace českého středního školství na území protektorátu.

Po válce se díky útěku do Bavorska a předčasné smrti na jaře roku 1946 nedočkal spravedlivého soudu v Československu ani případné očisty v denacifikační rozhodčí komoře v západním Německu.

Josef Willinger – From a Czech and Physical Education Teacher to Elite of the Occupation Administration

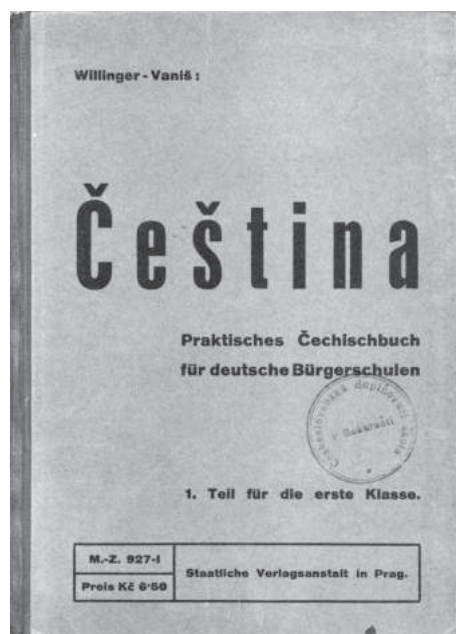
Josef Willinger was from the generation of Czech Germans who sought a position in the new Czechoslovak state. His post-war study of Czech at the German University in Prague opened the door to a position as a secondary school teacher in minority (German) education where Czech language was a new compulsory subject. In addition to teaching Czech, Willinger also launched into preparing language textbooks for youth. In frontier areas, however, he was increasingly influenced by German nationalism instigated by the Third Reich. His teacher's career in Cheb continued successfully even after the secession of the frontier zone and during the integration of the local German schools into the Third Reich's organisational structure.

In the summer of 1941, Willinger's personal contacts cleared the way to a position of the head deputy of the department of secondary schools and educational institutions at the Ministry of Education and National Enlightenment in the Protectorate of Bohemia and Moravia. He was appointed to actively participate in the destruction of the Czech secondary education. Willinger kept this position until the end of the war, even after the administrative reform where, consequently, the German heads of the ministry departments were moved to the education sections of the Reich Protector's office.

Portrétní fotografie Josefa Willingera z doby studií.
(NA, MŠ, inv. č. 1419, sign. 1608/46 Willinger
Josef – korespondence, kart. 826)



Skupinová fotografie z vojenského výcviku
(NA, MŠ, inv. č. 1419, sign. 1608/46 Willinger
Josef – korespondence, kart. 826)



Učebnice českého jazyka připravované ve 30. letech 20. stol. J. Willingerem pro německou mládež
(NPMK – Pedagogická knihovna J. A. Komenského)

D 2448-60
Kč. N. 1040

s : Eger

a m e : W.i.l.l.i.n.g.e.r. Josef, Dr. Studienrat

Geburtsdaten: 25.12.1899

Jetziger Wohnort : ..Eger, Kreuzingerstrasse 6

Früherer Wohnort : ...Eger

Dienststelle : Lehrerinnenbildungsanstalt Eger

Frühere Dienststelle : ..Lehrerbildungsanstalt in Eger

Anfragende " Der Stellvertreter des Führers

Zweck der Anfrage : Ernennung zum Oberstudien-dir.

P r i s t : Sehr Dringend!!! Sofort !!!!!!!!

Auskunft in politischer, weltanschaulicher und fachlicher Hinsicht:
 Dr. Josef Willinger ist weltanschaulich und politisch einwandfrei, SS-Mann, unterstützt mich in meinen Arbeiten als Kreiswarter und erzieht sicher im nationalsozialistischen Geiste. Ich wurde aber schon wiederholt gefragt, welche Verdienste er sich vor unserer Befreiung erworben hat, dass man ihn gerade zum Leiter einer grösseren Anstalt aus vielen anderen heraus hob. Da ist mir nichts Besonderes bekannt.
Gibt es nicht eine Kandidatur? Das würde etwas gewinnen.

Unterschrift: *Hy. Lina, Bawien.*

Datum: 19.10.40

Anmerkung für das Gaupersonalamt :
 Erledigung auf die Zuschrift vom 23.8.1940 ..., Z. M/K/16/37606-80.

= G. N. 1040 *Oppen.*

Hodnocení činnosti Josefa Willingera ze strany okresního vedoucího NSDAP k návrhu na jmenování
 do hodnosti Oberstudien direktor
 (NA, NSDAP, sign. 123-715-6, fol. 6-7, kart. 715)

**Der Staatssekretär beim
Reichsprotektor in Böhmen und Mähren**

Persönlicher Referent
St.S.IV O - 43a/41.

Prag, den 19. Juli 1941.

Betreff: -----

Borgang: -----

An Herrn
Oberstudiendirektor Dr. Willinger,
Eger (Sudetengau).

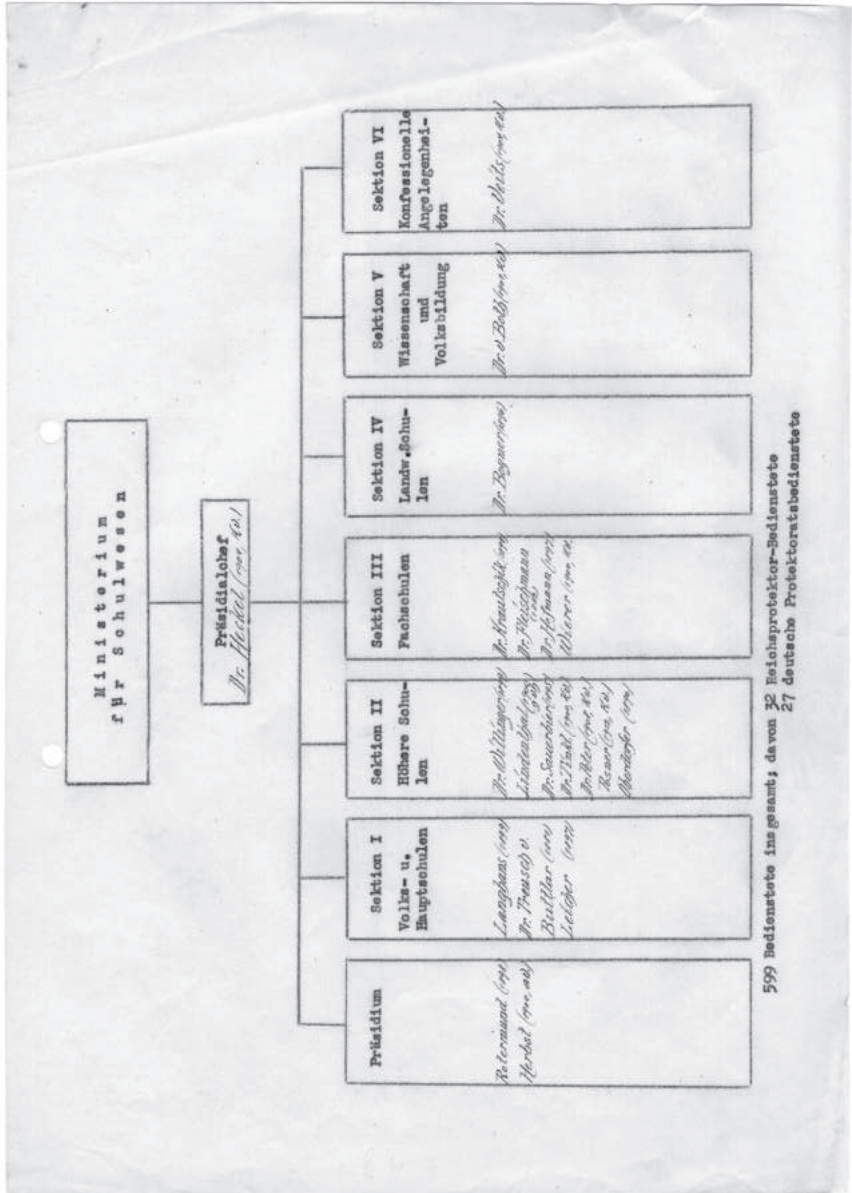
Sehr geehrter Herr Oberstudiendirektor!

Unter Bezugnahme auf Ihren Besuch bei dem Herrn Staatssekretär darf ich in dessen Auftrag in Sachen Ihrer Verwendung im Protektoratsdienst mitteilen, daß beabsichtigt ist, Sie in der Sektion I des tschechischen Ministeriums für Schulwesen und Volkskultur als Obersektionsrat einzubauen. Ich frage an, ob Sie hiermit einverstanden sind. Eine andere Möglichkeit wäre die, daß Sie als Inspektor des Deutschunterrichtes im tschechischen Landwirtschaftsministerium Verwendung finden. Die zuständige Gruppe im Amt des Reichsprotektors bevorzugt die erste Lösung. Bis zu Ihrer Entlassung aus dem Reichsdienst würden Sie in dem einen wie in dem anderen Falle zur Dienstleistung von Eger nach Prag abgeordnet werden. Der Herr Reichsstatthalter in Reichenberg ist hiermit einverstanden.

Heil Hitler!

Oberregierungsrat.

Nabídka služebního místa Josefu Willingerovi v ústřední autonomní správě protektorátu osobním referentem K. H. Franka Robertem Giesem (NA, MŠ, inv. č. 1419, sign. 1608/46 Willinger Josef – korespondence, kart. 826)



Organigram protektorátního Ministerstva školství, v němž se stal Josef Willinger vedoucím II. sekce. (NA, ÚRP, sign. Z-Verw., a) Protektorátní autonomní správa, kart. 67)



*Vychovatel v Čechách a na Moravě, periodikum, jehož vydávání od podzimu 1943
Josef Willinger připravil.
(Archiv hlavního města Prahy, knihovna)*